

Politieke propaganda in de klas is verboden, maar wat is politieke propaganda?

Dirk Voorhoof

In het basisonderwijs en in het secundair onderwijs in Vlaanderen geldt een algemeen verbod van politieke propaganda binnen de schoolmuren. Sinds kort is er een speciale Commissie die over dit verbod moet waken, de Commissie Zorgvuldig Bestuur. Volgens de Commissie moet het verbod van politieke propaganda strikt bewaakt worden, al blijft er wel enige ruimte over bij de interpretatie van de vraag wat nu wel en niet als verboden politieke propaganda kan worden beschouwd. In één geval werd een klacht van het Vlaams Blok gebonoreerd en werd bevel opgelegd tot het verwijderen van een bepaalde affiche. In een ander geval zag de Commissie geen bezwaar in een affiche die zich afzette tegen extreemrechts in de politiek⁽¹⁾.

Il y a en Flandre, tant dans l'enseignement primaire que secondaire, une interdiction générale de faire de la propagande politique entre les murs des établissements. Depuis peu, une commission spéciale, la «Commissie Zorgvuldig Bestuur», est chargée de veiller à cette interdiction. D'après cette commission, l'interdiction de faire de la propagande politique doit être strictement observée, laissant seulement une petite place à l'interprétation de ce qui peut ou ne peut pas être considéré comme de la propagande politique. Dans un premier cas, une plainte du Vlaams Blok fut reçue, et il fut ordonné de faire disparaître une affiche litigieuse. Dans un autre cas, la commission ne vit pas de propagande politique dans le chef d'une affiche mettant en garde contre les dangers de l'extrême droite.

Vlaams Blok wil affiches tegen extreemrechts weg uit de scholen

Enige tijd geleden diende de voorzitter van de Vlaams Blok Jongeren van het arrondissement Brussel-Halle-Vilvoorde een klacht in tegen het Atheneum Halle wegens het ophangen van een affiche met de boodschap: «Ze hebben ons al eens getoond hoe ze de crisis en de sociale problemen oplossen. Extreemrechts? Nooit meer!». Door deze boodschap te afficheren binnen een klasruimte zou de school aan politiek doen, wat verboden is volgens het Onderwijsdecreet. De Commissie Zorgvuldig Bestuur die moet waken over de naleving van deze bepaling is in een beslissing van 1 december 2003 van oordeel dat de affiche niet als politieke propaganda is te beschouwen. Volgens de Commissie situeert de affiche zich in het leerplan niet-confessionele zedenleer dat bijzondere aandacht vraagt voor elke vorm van extremisme en oproept tot engagement voor een democratische samenleving. Opmerkelijk is dat een

paar maanden geleden dezelfde Commissie een gelijkaardige affiche met de boodschap «Wie zijn stem geeft aan extreemrechts is ze voor altijd kwijt», wel als verboden politieke propaganda beschouwde.

De Commissie Zorgvuldig Bestuur operationeel sedert 2003

De Commissie Zorgvuldig Bestuur werd opgericht bij besluit van 3 februari 2003 van de Vlaamse Minister van Onderwijs en Vorming, in uitvoering van het Besluit van de Vlaamse regering van 27 september 2002. De Commissie nam o.a. de taak over van de vroegere Commissie Laakbare Praktijken Basisonderwijs. Taak van de Commissie is toezicht uitoefenen op de naleving van de kosteloosheid van het onderwijs alsook van een aantal bepalingen van de onderwijsdecreten⁽²⁾. Deze decreten verbieden ook het voeren van politieke propaganda in een onderwijsinstelling in het basisonder-

(1) Commissie Zorgvuldig Bestuur, beslissing van 2 juni 2003, CZB/KL/KSO/2002/7b en beslissing van 1 december 2003, CZB/KL/KSO/2003/32, te consulteren via de website <http://www.ond.vlaanderen.be/zorgvul->

digbestuur. Voor de beslissing van 1 december 2003, zie ook dit nummer, p. 87.

(2) Onderwijsdecreet van 13 juli 2001, het zgn. decreet XIII-Mozart, art. V.21-35.

wijs⁽³⁾, het secundair onderwijs⁽⁴⁾, de centra voor leerlingenbegeleiding⁽⁵⁾, de centra voor volwassenenonderwijs⁽⁶⁾ en in het deeltijds kunstonderwijs⁽⁷⁾. De Commissie die enkel kan optreden na een klacht door een belanghebbende, heeft twee kamers, één bevoegd voor het basisonderwijs en één voor het secundair onderwijs, de centra voor leerlingenbegeleiding, het deeltijds kunstonderwijs en het volwassenenonderwijs, met als enig verschil een stoelendans tussen een aantal effectieve en plaatsvervangende leden. De Commissie kan ultiem een financiële sanctie opleggen aan de betrokken school, in de vorm van een gedeeltelijke terugbetaling van de werkmiddelen van de school of het centrum, met een maximum van 10% van deze werkmiddelen. Tegen een beslissing van de Commissie kan beroep worden aangetekend bij de Vlaamse regering. Het verbod tot het voeren van politieke propaganda geldt in de verschillende onderwijsniveaus en over de netten heen, dus zowel in het gemeenschapsonderwijs als in het gesubsidieerd onderwijs. Voor het gemeenschapsonderwijs geldt bovendien ook de grondwettelijke verplichting tot neutraliteit zoals vastgelegd in art. 24, § 1, derde lid G.W. en bevestigd in het bijzonder decreet van 14 juli 1998 betreffende het gemeenschapsonderwijs (neutraliteitsverklaring, art. 6 § 1 en 65 § 3).

Commissie bant affiche tegen extreemrechts

In het voorjaar van 2003 behandelde de Commissie een klacht van een Vlaams Blok-gemeenteraadslid omdat in een school in Kalmthout een affiche was opgehangen met de slogan: «Wie zijn stem geeft aan extreemrechts is ze voor altijd kwijt». De affiche vermeldde voorts ook nog: «Extreemrechts, nee bedankt» en «Voor gelijkheid en democratie». Het betrof een affiche die was opgehangen in een klaslokaal niet-confessionele zedenleer. In een beslissing van 2 juni 2003 was de Commissie Zorgvuldig Bestuur van oordeel dat strikt moest worden toegezien op de bepaling van het onderwijsdecreet waarin verbod is opgelegd tot het voeren van politieke propaganda in een onderwijsinstelling. Volgens de Commissie heeft de wetgever een «breed verbod op het oog gehad omdat het de bedoeling is dat het onderwijs in alle gevallen neutraal is ten aanzien van elke politieke activiteit». Het verbod geldt niet enkel voor

het schoolbestuur maar geldt ook ten aanzien van de verantwoordelijken voor de levensbeschouwelijke vakken: «van hen kan worden verwacht dat zij een passende reserve aan de dag leggen ten aanzien van de concrete politieke strijd». De Commissie was van oordeel dat de gewraakte affiche een connotatie had met politieke standpunten en partijen binnen het bestaand politiek landschap in Vlaanderen en dat «het ophangen van de affiche het stemgedrag voor bepaalde politieke standpunten ondersteunt». Volgens de Commissie werd met deze affiche «de grens overschreden tussen de vrijheid om in een levensbeschouwelijk vak de eigen waarden aan te brengen en anderzijds de noodzakelijke reserve van de scholen ten aanzien van de politieke standpunten en partijen in Vlaanderen». Er werd vooral rekening gehouden met het feit dat de gewraakte affiche, die weliswaar niet uitging van een politieke partij of groep, eerder ook al was verspreid in de context van de verkiezingsstrijd (in 1999 en 2000) en een ont-rading inhield om te stemmen voor een welbepaalde politieke partij. Unaniem kwam de Commissie tot het besluit dat «het in strijd is met het verbod op politieke propaganda in scholen dat affiches worden opgehangen die in het maatschappelijk forum rechtstreeks of onrechtstreeks werden aangewend om op ondubbelzinnige wijze een positieve of negatieve ondersteuning te geven aan welbepaalde politieke standpunten of partijen». De Commissie gaf opdracht aan het gemeentebestuur, in de persoon van de burgemeester en de bevoegde schep en onderwijs, alsook aan de directie van de school, om de affiche te verwijderen en er op toe te zien dat in de toekomst «dergelijk soort affiches niet meer worden opgehangen».

Met deze uitspraak van 2 juni 2003 leek de Commissie het verbod op politieke propaganda wel heel verstrekkend te interpreteren. Een geëngageerde opstelling tegen extreemrechtse partijen en voor een democratische, verdraagzame, multiculturele samenleving, kan aldus worden beschouwd als een verboden vorm van politieke propaganda. Bovendien sanctioneerde de Commissie niet enkel de gewraakte affiche *in concreto*, maar legde ze ook aan het gemeentebestuur en de directie een verbod op om in de toekomst «dergelijk soort affiches» nog langer te verspreiden in de scholen. Waarmee de Commissie haar bevoegdheid in wel heel erg ruime mate apprecieerde en met dit verbod aardig in de buurt kwam van een vorm van preventieve censuur.

(3) Art. 51 § 2 Decr. 25 februari 1997.

(4) Art. V.10 Decr. 13 juli 2001.

(5) Art. 14bis § 2 Decr. 1 december 1998.

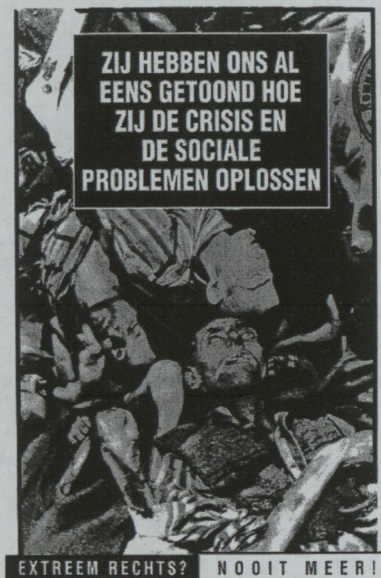
(6) Art. 61ter Decr. 2 maart 1999.

(7) Art. 95ter Decr. 31 juli 1990.

Extreemrechts? Nooit meer!

Allicht geïnspireerd door deze uitspraak, volgde kort daarop een nieuwe klacht vanwege het Vlaams Blok, ditmaal tegen het Atheneum Halle. Aangevoerd werd dat in een klaslokaal niet-confessionele zedenleer al een tijdje een affiche uithing die evenzeer als politieke propaganda was te beschouwen. De affiche heeft als slogan: «Ze hebben ons al eens getoond hoe ze de crisis en de sociale problemen oplossen. Extreemrechts? Nooit meer!» en bevat een beeld met uitgemergelde lijken in een massagraf, refererend naar de concentratiekampen en de holocaust.

De klacht werd ingediend door de jongeren-voorzitter van het Vlaams Blok, arrondissement Brussel-Halle-Vilvoorde, aanvoerend dat het belang dat het Vlaams Blok had bij het indienen van de klacht er weliswaar niet in bestond dat het Vlaams Blok zich als een extreemrechtse partij beschouwde, maar door anderen wel als zodanig werd omschreven. Vanuit deze redenering werd het ophangen van de gewraakte affiche, net zoals in de vorige zaak, door de klager beschouwd als een vorm van partij-politieke propaganda gericht tegen het Vlaams Blok.

In haar verweer voerde de schooldirectie aan dat het leerplan niet-confessionele zedenleer specifiek de nadruk legt op verdraagzaamheid van humanistische waarden en het de leraar niet-confessionele zedenleer zeker niet ten kwade kan geduid worden wanneer deze wijst op de gevaren van extremisme. De schooldirectie verwees ook naar de eindterm van de vakoverschrijdende doelstellingen van het secundair onderwijs waar duiding van het politiek gebeuren wordt opgelegd als «opvoeding tot burgerzin». Aangevoerd werd dat indien het Vlaams Blok door de publieke opinie ten onrechte beschouwd zou

worden als voorstander van een dergelijk extremistisch denken, het aan deze partij ligt om de publieke opinie te overtuigen van het democratisch en tolerant karakter van haar doelstellingen en actie. En de logica van de redering was dat «indien het Vlaams Blok zich wel degelijk herkende in de door de affiche aangeklaagde ideologieën – hetgeen niet uitgesloten is – dan is het niet toelaatbaar dat deze partij kritiek op dergelijke ideologieën binnen het onderwijs zou willen verbieden». Tegelijk werd aangevoerd dat de gewraakte affiche een sensibilisering is van de jongeren «op waarden als verdraagzaamheid, solidariteit, pluralisme, openheid, tolerantie en verzet tegen extremistisch, racistisch en fascistisch gedachtegoed». Door de Raad voor Inspectie en Begeleiding niet-confessionele zedenleer (R.I.B.Z.) werd geargumenteed dat «deze en soortgelijke affiches het didactisch materiaal vormen voor de leerkracht niet-confessionele zedenleer. Zij zijn én denkstof én illustratief voor het vrijzinnige niet-confessionele gedachtegoed». Tegelijk werd beklemtoond dat de Vlaamse Gemeenschap, door de gewraakte affiche te verbieden, inbreuk zou maken op artikel 19 G.W. dat de vrijheid van meningsuiting waarborgt, behoudens bestraffing van de misdrijven die ter gelegenheid van het gebruikmaken van die vrijheid zijn gepleegd. De Vlaamse Gemeenschap zou haar neutraliteit schenden door te beweren dat de gewraakte affiche, met als achtergrond een foto van slachtoffers van de holocaust met een tekst tegen extreemrechts, een misdrijf zou zijn.

Commissie acht affiche tegen extreemrechts toelaatbaar

Hoewel wordt aangeknoopt bij de eerdere beslissing van 2 juni 2003 volgens dewelke strikt de hand moet worden gehouden aan het verbod van politieke propaganda op school, komt de Commissie in deze zaak uiteindelijk toch tot een andere conclusie. In haar beslissing van 1 december 2003 legt de Commissie de nadruk op de verschillende inhoud en context in vergelijking met de zaak in het dossier Kalmthout. Volgens de Commissie ging het ditmaal immers niet om een affiche die een directe band had met een aan de gang zijnde verkiezingscampagne die opriep tot een bepaald stemgedrag. Voor de Commissie lijkt essentieel dat de gewraakte affiche geen stemadvies bevatte, als illustratief leermiddel werd gebruikt in het lesprogramma niet-confessionele zedenleer en vooral dat de affiche buiten schoolverband niet in de concrete politieke strijd werd gebruikt. Unaniem komt tot Commissie tot het besluit dat de gewraakte affiche in het kader van het leerplan niet-confessionele zedenleer geen politieke propaganda inhoudt.

De uitspraak van 1 december 2003 laat alvast wat meer ruimte voor een pedagogisch project dat de nadruk legt op waarden als democratie en verdraagzaamheid en zich verzet tegen racisme en extremisme, zonder direct tegen het verbod van politieke propaganda aan te lopen. Of een affiche op school als verboden politieke propaganda is te beschouwen hangt uiteindelijk in sterke mate af van de concrete context waarbinnen de affiche is verspreid. Al blijft het natuurlijk wel dansen op een bijzonder slappe koord: een affiche met een boodschap tegen extreemrechts kan wel, maar zodra dit kan begrepen worden als een (indirecte) referentie naar een bepaalde politieke partij, kunnen dergelijke affiches niet gebruikt worden in het onderwijs, ook niet in de les niet-confessionele zedenleer. Betreft het een affiche die in aanloop naar verkiezingen, bijvoorbeeld door een beweging als VAKA/Hand in Hand, is ingezet in een campagne tegen het opkomende racisme en extreemrechts, daarmee direct of indirect het Vlaams Blok viserend, dan moet deze affiche buiten de schoolmuren blijven en kan deze niet geïntegreerd worden in het leerpakket van het vak niet-confessionele zedenleer.

Of affiche mag hangt af van gebruik door anderen...

Volgens de Commissie Zorgvuldig Bestuur is het niet toegestaan dat in scholen «affiches worden

opgehangen die in het maatschappelijk forum rechtstreeks of onrechtstreeks worden aangewend om op ondubbelzinnige wijze een positieve of negatieve ondersteuning te geven aan welbepaalde politieke standpunten of partijen». Blijft de vraag telkens dus *in concreto* te beantwoorden of een bepaalde affiche, «in het maatschappelijk forum», «op ondubbelzinnige wijze» een positieve of «negatieve ondersteuning» inhoudt van een welbepaalde politieke partij. De beslissing van 1 december 2003 toont aan dat men het verbod van politieke propaganda op school niet al te verstikkend mag interpreteren, wanneer het een affiche betreft die bijdraagt tot sensibilisering tegen extreemrechts en racisme. In toepassing van het Kinderrechtenverdrag moet er trouwens op toegezien worden dat het onderwijs de kinderen voorbereidt op «het dragen van verantwoordelijkheid in een vrije samenleving, in de geest van begrip, vrede, verdraagzaamheid, gelijkheid van geslachten en vriendschap tussen alle volken, etnische, nationale en godsdienstige groepen en personen behorend tot een oorspronkelijke bevolking» (art. 29.1, d) IVRK. De leerlingen duidelijk maken dat extreemrechtse partijen dit project in gevaar brengen, behoort m.a.w. tot één van de kerntaken van het onderwijs. Dat in Vlaanderen uitgerekend één bepaalde politieke partij deze boodschap niet genegen is, is op zichzelf een significant gegeven.